Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 25.11.2025, sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

Riikka Pellikka, erityisasiantuntija
Päivi Hämäläinen, neuvotteleva virkamies

# Muutostekijät

STM vastasi seuraavien muutostekijöiden laadinnasta:

- Eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys
- Epätasainen demographinen kehitys jatkuu
- Hyvinvoinnin, terveyden ja elintapojen haasteet muuttuvat

STM:n hallinnonala oli myös mukana useiden muutostekijöiden laadinnassa.

Työn ja työelämän muutokset on nostettu yhdeksi itsenäiseksi muutostekijäksi, mutta muutokset lähes kaikissa muissa muutostekijöissä kytkeytyvät väistämättä työhön ja työelämään. Tämä näkyy myös tehdyssä ristivaikutusanalyysissä.

Talouden ja talousjärjestelmän muutokset, teknologinen kehitys ja talouskasvua tukevat tuottavuusvaateet toimivat työn murroksen keskeisinä ajureina. Rakenteelliset ja teknologiset muutokset tähtäävät työn tuottavuuden parantamiseen ja palvelujen tehostamiseen. Uudet teknologiat mahdollistavat parhaimmillaan työolojen parantamisen, mutta lisäävät samalla tietotyön intensiteettiä ja sitä kautta myös työn psykososiaalista kuormitusta.

# Kehityskuluista skenaarioihin

Selonteon neljä skenaariota vuoteen 2045 kuvaavat työn ja työelämän sekä tasa-arvon kannalta hyvin erilaisia kehityspolkuja:

- **Yhteistyön maailmassa** osallistuminen, osallisuus, sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat kattavasti
- **Teknojättien maailmassa** teknojättien hallitsema tekoäly on saavuttanut korkean tason, ja mullistanut työtä ja työn tekemisen tapoja. Teknojättien hallitsema sääntely ja algoritmien ohjaama julkinen keskustelu voivat kaventaa demokratiaa ja heikentää sukupuolten tasa-arvoa.
- **Blokkien maailmassa** Euroopan maat kilpailevat osaajista muun maailman kanssa. Psyykkinen hyvinvointi heikkenee voimallisesti globaalisti lisääntyvän epävarmuuden ja eriarvoisuuden myötä. Nationalistiset arvot ja eriytyneet standardit uhkaavat tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.
- **Murtuva maailmassa** työikään tulleet sukupolvet kokevat osattomuutta. Naisten oikeuksia, mm. opiskella, äänestää, tehdä työtä tai saada terveydenhoitoa rajoitetaan useissa maissa.

# Keskeisimpiä ”must-win-battles” työelämän ja tasa-arvon kannalta

- Väestön kestävää hyvinvointia ja tulevaisuususkoa on vahvistettava.
- On edistettävä yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. On vahvistettava yhteisöllisyyttä ja kansalaisyhteiskunnan roolia hyvinvoinnin tukemisessa ja turvaamisessa.
- On lisättävä eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä eriarvoistumisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. On edistettävä kaikkien työikäisten mahdollisuutta osallistua työelämään oman työkykynsä puitteissa. On ponnisteltava hyvän ja houkuttelevan työelämän kehittämiseksi sekä tuettava elinikäistä oppimista.
- Julkisen talouden kestävyyttä on vahvistettava myös tulevien sukupolvien hyvinvoinnin mahdollisuuksien turvaamiseksi.
- Talouskasvu nojaa tuottavuuskasvuun ja inhimilliseen pääomaan. Strateginen suunnittelu, jatkuva oppiminen ja innovaatioiden tukeminen ovat keskeisiä elementtejä tuottavuuden edistämisessä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.
- Työmarkkinoilla on otettava vakavasti jo nyt tapahtuva työn ja työelämän nopea muutos. Työn murroksesta johtuvaa polarisaatiota on pyrittävä estämään koulutusta uudistamalla ja tukemalla jatkuvaa oppimista.
- Työelämän laatu ja työhyvinvointi ovat keskeisiä tekijöitä tuottavuuden parantamisessa, minkä vuoksi on tärkeää skaalata hyviä työelämän kehittämisen toimintamalleja ja tuoda ratkaisuja työpaikkatasolle asti.
- Työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa on edistettävä kestävästi. Kansainvälisten osaajien integroitumista suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan on edistettävä. Erityisesti kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä on tuettava. Yhteiskunnassa yleisesti sekä kouluissa ja työpaikoilla erityisesti on edistettävä yhdenvertaisuutta ja hyviä väestösuhteita. On edistettävä kotoutumista ja eri taustaisten osallisuutta yhteiskunnassa.
- Vaikutustustenarviointien ja tietoperustaisuuden tulee olla laadukkaan lainvalmistelun ytimessä. Lainvalmistelun laatu ja vaikutustenarviointi sosiaalisesta, ekologisesta, taloudellisesta ja turvallisuuden näkökulmasta (ml. sukupuolivaikutusten arviointi) on varmistettava ja nykyistä kattavammin arvioitava lainsäädännön vaikutukset kokonaiskestävyyteen ja tulevat sukupolvet huomioiden. Moni- ja poikkitieteellisen tutkitun tiedon hyödyntämistä on vahvistettava vaikutusarvioinneissa ja lainvalmistelussa.

# Työelämän ja tasa-arvon keskeisiä näkökulmia liittyen tulevaisuusselontekoon

## Työelämä

- STM vastaa työsuojeluun, työturvallisuuteen ja työ- terveyteen, työhyvinvointiin, työterveyshuoltoon sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvistä kokonaisuuksista. Nämä sisältyvät asioina tulevaisuusselontekoon, vaikka erillisinä sanoina eivät kaikilta osin näy.
- Kolmikantayhteistyö em asioissa keskeistä
- Hallitusohjelman työelämäohjelmat (TYÖ2030 -ohjelma, Työelämän mielenterveysohjelma, työkykyohjelma eli Työkykyinen Suomi –ohjelma) toimivat tärkeänä pohjana tulevaisuuden suunnittelussa.
- Euroopan sosiaalirahaston hankkeilla kehitetään suomalaista työelämää
- Työelämän kehittämisen suuntaviivoja kohdennetaan Työelämän kehittämisstrategiassa, joka parhaillaan valmistelussa (TEM, STM, OKM, työmarkkinajärjestöt jne)
- Parhaillaan valmistelussa työterveyshuollon pitkän aikavälin linjaukset

## Tasa-arvo

- Epävarmuustekijät, kuten demokratian ja oikeusvaltion heikentyminen, teknologinen murros, muuttoliike ja arvopolarisaatio, voivat lisätä sukupuolten välistä eriarvoisuutta.
- Autoritaarisuuden vahvistuminen ja kriisit uhkaavat naisten ja tyttöjen oikeuksia, kun taas työelämän ja osaamisen murros voi kasvattaa kuilua miesten ja naisten välillä, ellei tasa-arvoa huomioida politiikassa.
- STM koordinoi ja seuraa mm. hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa, kolmikantaista samapalkkaohjelmaa ja tasa-arvoselontekoa (väliraportti 2027).
- Kansainvälinen yhteistyö on erittäin tärkeää tänä aikana, jolloin sukupuolten tasa-arvoa ja naisten ja tyttöjen oikeuksia kyseenalaistetaan.

# Lopuksi

- STM:n näkökulmasta on keskeistä, että myös hallinnonalojen virastot ovat tiiviisti mukana strategisen ennakointitiedon tuottamisessa, analysoimisessa sekä keskipitkän ja pitkänaikavälin vaikutusten arvioinnissa.
- STM:n hallinnonalalla hyvinvointiin vaikuttavien asioiden ja arjen ymmärtäminen eri elämäntilanteissa olevien ihmisten näkökulmasta on ratkaisevaa.
  - STM:n hallinnonalan yhteisessä työpajassa maaliskuussa 2025 kuviteltiin eri elämäntilanteiden kautta ihmisten hyvinvointia ja arkea vuonna 2045 Suomessa neljässä eri skenaariossa.
  - Elämäntilanteet valittiin siten, että niissä voidaan arvioida STM:n perustehtävän toteutumista: turvata ihmisten toimintakyky, toimeentulo ja palvelut.
  - Hyvinvointi Suomessa -skenaarioissa on arvioitu myös työelämän ja tasa-arvon mahdollisia kehityskulkuja Suomessa vuoteen 2045.

Sosiaali- ja
terveysministeriö